

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**MAONI NA USHAURI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
UWEKEZAJI WA MITAJI YA UMMA KUHUSU MUSWADA WA
SHERIA YA UWEKEZAJI NA MAENEO MAALUMU YA KIUCHUMI
WA MWAKA 2024**

[Yanawasilishwa kwa Mujibu wa Kanuni ya 99 (5) ya Kanuni za Kudumu
za Bunge, Toleo la Februari, 2023]

Ofisi ya Bunge,
10 Barabara ya Morogoro,
S.L.P. 941
40490 Tambukareli
DODOMA

13 FEBRUARI, 2025

**MAONI NA USHAURI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
UWEKEZAJI WA MITAJI YA UMMA KUHUSU MUSWADA WA
SHERIA YA UWEKZAJI NA MAENEO MAALUMU YA KIUCHUMI
WA MWAKA 2024**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha Maoni na Mapendekezo ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma kuhusu Muswada wa Sheria ya Uwekezaji na Maeneo Maalumu ya kiuchumi wa Mwaka 2024.

Mheshimiwa Spika, Muswada huu ulisomwa Bungeni Mara ya Kwanza tarehe 08 Novemba, 2024 kwa mujibu wa Kifungu cha 97 (1) cha Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023. Baada ya hatua hiyo, uliletwa kwenye Kamati hii kwa mujibu wa Kanuni ya 97 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge. Kanuni hiyo inahusu masharti ya Muswada uliosomwa Mara ya Kwanza kupelekwa kwenye Kamati na inataka Kamati iliyopelekewa Muswada kuanza kujadili mapema iwezekanavyo.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia misingi ya Kanuni ya 97(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge inayoitaka kamati iliyopelekewa Muswada kuanza kujadili mapema iwezekanavyo, Kamati ilianza kushughulikia Muswada huu katika vikao vilivyofanyika kuanzia tarehe 06 hadi 24 Januari, 2025 na tarehe 07 na 10 Februari,

2025. Kamati ilitekeleza jukumu lake kiukamilifu kwa lengo la kuliwezesha Bunge kuishauri Serikali ipasavyo ipasavyo katika kuboresha mazingira ya uwekezaji Tanzania.

Mheshimiwa Spika, taarifa hii imeandaliwa kwa kuzingatia muongozo wa mpangilio uliofafanuliwa katika Kanuni ya 142 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, juu ya uandishi wa taarifa. Aidha, taarifa hii imelenga kulijulisha Bunge kuhusu jambo lililofanyiwa kazi na Kamati, njia na mbinu zilizotumika kuufanyia kazi Muswada huu, matokeo ya uchambuzi ambayo yanajumuisha maoni na ushauri kwa madhumuni ya kuliwezesha Bunge kufanya maamuzi.

1.2 Njia na Mbinu zilizotumika

Mheshimiwa Spika, ili kuliwezesha Bunge kuhakiki uthabiti (*reliability*) na ustahiki (*validity*), naomba kubainisha njia na mbinu zilizotumika kuufanyia kazi Muswada huu.

1.2.1 Njia zilizotumika

Mheshimiwa Spika, njia zilizotumika kufanyia kazi Muswada huu zimechangia kufanikisha uchambuzi na hatimaye maandalizi ya Taarifa hii. Kwa manufaa ya Bunge lako Tukufu naomba kuzitaja njia zilizotumika na madhumuni ya kila moja kama ifuatavyo: -

- a) Kufanya mapitio ya Maudhui ya Muswada na kubaini mambo yanayopendekezwa katika Uendelezaji na Uimarishaji wa Uwekezaji Tanzania kwa lengo la kutathmini kufaa au kutokufaa kwa Sheria inayopendekezwa;

- b) Kupokea na kujadili Maelezo ya Serikali kuhusu maudhui ya Muswada yaliyowasilishwa na Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Mipango na Uwekezaji, Mhe. Prof. Alexander Kitila Mkumbo (Mb) siku ya tarehe 7 Februari, 2025;
- c) Kamati ilipokea na kujadili maoni ya wadau katika Mkutano wa Kupokea Maoni ya Wadau (Public Hearing) uliofanyika tarehe 15 Januari, 2024, lengo likiwa ni kupata mawazo ya jamii tunayoiwakilisha hapa Bungeni lakini pia kutimiza masharti ya Kanuni ya 97 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge;

Mheshimiwa Spika, Kamati inamshukuru kwa dhati wadau waliofanikiwa kuwasilisha maoni yao ambayo kwa sehemu kubwa yametoa picha na kusaidia kujua matarajio ya wananchi na kuongeza mawanda ya Uchambuzi wa Kamati kuhusu maudhui ya Muswada huu.

- d) Kuchambua maoni ya wadau, na baadae kufanya majumuisho na Serikali ambavyo vilifanyika tarehe 10 Februari, 2025. Katika majumuisho haya, Waziri pamoja na timu yake ilifanya majadiliano na Kamati juu ya mapendekezo ya marekebisho ya Ibara mbalimbali za Muswada kwa lengo la kupata ufafanuzi katika Ibara hizo na mwisho kupata msimamo wa pamoja.

1.2.2 Mbinu zilizotumika

Mheshimiwa Spika, ili kuweza kulisaidia Bunge lako tukufu kutunga Sheria yenye manufaa na inayozingatia maslahi ya sekta hii, kwa lengo la kuelewa Muswada huu Kamati ilitumia mbinu zifuatazo: -

- a) Kubaini mambo mapya kabisa yanayoletwa na muswada huu katika kuendeleza uwekezaji nchini;
- b) Kuangalia uzoefu wa Nchi nyingine ambazo zinatumia utaratibu unaopendekezwa katika muswada huu katika uendelezaji na uimarishaji wa uwekezaji; na
- c) Kuoanisha nia, mambo yanayopendekezwa kutungwa kwa Sheria hii pamoja na Sera za nchi na ahadi iliyotolewa kwa wananchi katika Ilani ya Chama Kilichopo madarakani ya Mwaka 2020.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitumia njia na mbinu zilizobainishwa, ambazo zimetoa manufaa ya uchambuzi unaoliwezesha Bunge kukidhi matarajio ya wananchi katika utungaji wa Sheria inayopendekezwa.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MUSWADA

2.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, Muswada huu umegawanyika katika sehemu kuu tisa (9) zenye jumla ya Ibara Sitini na Nane (68), ambapo unapendekeza kutungwa kwa Sheria Mpya ya Uwekezaji na Maeneo Maalumu ya Kiuchumi ya mwaka 2024 kwa lengo la kuboresha mazingira ya uwekezaji Tanzania na kuimarisha mfumo wa Kitaasisi kwa ajili ya uratibu wa shughuli za uwekezaji nchini na uwezeshaji wa uwekezaji kwa wawekezaji katika maeneo maalumu ya kiuchumi na maeneo mengine yaliyotamkwa na Sheria.

Mheshimiwa Spika, ili kuliwezesha Bunge kubaini mambo hayo, Taarifa hii inabainisha uchambuzi katika sehemu kuu Tisa. Sehemu hizo ni: Masharti ya Utangulizi, Mamlaka ya Uwekezaji na Maeneo Maalumu ya Kiuchumi Tanzania, Uwezeshaji wa Uwekezaji, Maeneo Maalumu ya Kiuchumi, Haki na Wajibu, Utatuzi wa Migogoro, Masharti ya fedha na Masharti mengineyo. Aidha, Kamati ilipata ufafanuzi kuhusu maudhui ya Muswada wa Sheria na Uchambuzi wa Ibara za Muswada ikilinganishwa na vifungu vya Sheria inayotungwa. Mtiririko huo unaweza kulisaidia Bunge kufanya uamuzi unaotokana na tatizo au ombwe la sheria inayopendekezwa, unaotatua au kuziba ombwe ipasavyo na unaozingatia misingi ya utungaji wa sheria.

2.2 Upembuzi wa Maudhui ya Muswada (thematic review)

Mheshimiwa Spika, madhumuni ya kupembua maudhui ya Muswada huu ni kubaini uthabiti wa utungaji wa Sheria inayopendekezwa ili kulishauri Bunge ipasavyo. Kwa sababu hiyo, Kamati imefanya mapitio ya kimaudhui ya Muswada huu na kubaini kuwa dhana kuu katika sheria inayopendekezwa kutungwa inalenga kuweka Mfumo wa kitaasisi wa uratibu na usimamizi wa uwekezaji nchini na kuimarisha masharti ya uwekezaji nchini, kuunganisha Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC) na Mamlaka ya Maeneo Maalumu ya Uzalishaji kwa Mauzo ya nje ya nchi. Vile vile, Sheria inayopendekezwa inalenga kuongeza ufanisi katika kuwahudumia wawekezaji.

2.3 Mapitio ya Miongozo

2.3.1 Sera ya Taifa ya Kuhamasisha Uwekezaji Tanzania

Mheshimiwa Spika, Sera ya Taifa ya kuhamasisha Uwekezaji Tanzania inatoa miongozo na mwelekeo juu ya jinsi ya kuhamasisha na kuimarisha uwekezaji katika sekta binafsi ili iweze kuchangia ukuaji wa uchumi wa nchi. Sera inasisitiza kuhusu umuhimu wa sekta binafsi kuimarishwa kwa kuboresha mazingira ya uwekezaji na kuweka vivutio ili iweze kuwa injini ya ukuaji wa uchumi kupitia uwekezaji wa kimkakati na endelevu. Inatarajiwa kuwa Sheria hii itakuwa nyenzo ya kutekeleza sera kwa kuhakikisha kuwa Tanzania inakuwa sehemu salama, yenye kuvutia, na endelevu kwa uwekezaji wa ndani na wa kimataifa. Sheria inalenga kuboresha mazingira ya uwekezaji, kukuza

ushirikiano wa sekta binafsi na umma, kuimarisha ushiriki wa wawekezaji wa ndani, kuweka misingi ya vivutio mbalimbali vikiwemo vya kikodi, kukuza maeneo maalumu ya kiuchumi na kuweka misingi ya maendeleo endelevu kwa kufanya uwekezaji unaozingatia hifadhi ya mazingira na kuwekeza katika miradi inayoongeza thamani kwa jamii na kulinda rasilimali za taifa.

2.3.2 **Ilani ya Chama kinachoongoza Serikali**

Mheshimiwa Spika, kwa kurejea Ilani ya chama kinachoongoza Serikali kwa sasa ambacho ni Chama cha Mapinduzi (CCM), Kamati ilichambua Muswada huu kwa muktadha wa kuangaalia ahadi walizopewa wananchi wakati wa uchaguzi mkuu wa mwaka 2020 kuhusiana na Mipango ya Serikali kuhusu kuimarisha Uwekezaji katika sekta binafsi. Lengo la kufanya hivyo ni kupima kama matarajio ya Wananchi yanazingatiwa katika Muswada huu. Kamati ilibaini kwamba, Chama kinachoongoza Serikali kwa sasa kiliwaahidi wananchi kuweka mazingira wezeshi kwa sekta binafsi kukua na kustawi pamoja na kuvutia wawekezaji, kujenga na kukuza uchumi shindani hususan kupitia sekta za viwanda na huduma za kiuchumi, kuimarisha miundombinu ya kimkakati ili kuweka mazingira wezeshi kwa wananchi kufanya shughuli zao kwa ufanisi na tija na kutenga maeneo maalum ya akiba ya ardhi na uwekezaji ili kukuza uchumi wa kisasa, fungamanishi, jumuishi na shindani.

Mheshimiwa Spika, Kutungwa kwa Sheria hii kunadhamiria kuweka masharti bora ya uendelezaji wa uwekezaji, mazingira bora kwa wawekezaji, mfumo wa kitaasisi kwaajili ya uratibu, ulinzi, uvutiaji, uhamasishaji na uwezeshaji wa uwekezaji nchini, na kuweka utaratibu wa uanzishaji, uendelezaji na usimamizi wa maeneo maalumu ya kiuchumi. Hivyo basi, madhumuni ya Sheria hii yameendana na ahadi waliyopewa wananchi kama inavyotolewa katika Ilani ya Chama cha Mapinduzi (CCM) ya Mwaka 2020 katika Ibara ya 9(B) (i), (ii), (iii) na (vii).

2.4 Uzoefu wa Nchi zingine

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya mapitio ya taarifa za nchi saba (7) ambazo zinatumia mfumo huu katika kukuza na kuendeleza Uwekezaji katika sekta binafsi kwa nchi hizo ili kuweza kujifunza kutoka kwao na kupata uelewa zaidi juu ya muswada unaopendekezwa. Miongoni mwa nchi zilizoonekana kutumia mfumo huu na kufanya vyema katika muktadha huo ni pamoja na Rwanda, Kenya, Ghana, Singapore, Mauritius, Afrika Kusini na Ethiopia.

Mheshimiwa Spika, kwa kuangalia uzoefu wa nchi nyingine kuhusiana na muswada huu, Kamati ililenga kujifunza mambo makuu manne kama ifuatavyo: -

- i) Uanzishaji wa Mamlaka zenye majukumu ya Kuimarisha, Kuratibu na Kusimamia Uwekezaji (katika sekta binafsi);
- ii) Malengo ya uanzishwaji wa Mamlaka hizo
- iii) Vivutio vya uwekezaji hususani Msamaha wa kodi ya mapato ya kampuni kwa miaka 10 ya mwanzo; na

iv) Jinsi Mamlaka inavyoendeshwa na kutekeleza majukumu yake.

2.4.1 Nchi ya Rwanda

Mheshimiwa Spika, nchi ya Rwanda ilianzisha Mamlaka ya Rwanda Development Board (RDB) mwaka 2008 kupitia Sheria ya RDB, kwa lengo la kuunganisha taasisi mbalimbali zinazoshughulikia maendeleo ya kiuchumi na uwekezaji. Lengo kuu lilikuwa kupunguza urasimu na kurahisisha huduma kwa wawekezaji. Mamlaka hiyo inaratibiwa na Serikali ya Rwanda kupitia Ofisi ya Rais. Mamlaka hiyo huongozwa na Bodi chini ya Mwenyekiti wa Bodi ambaye huteuliwa na Rais wa nchi hiyo. Pia huwa na Mtendaji Mkuu ambaye hujulikana kama Mkurugenzi Mtendaji ambaye huteuliwa pia na Rais na huwajibika moja kwa moja kwa bodi. Bodi hujumuisha wawakilishi kutoka sekta ya umma na binafsi, ikiwemo mawaziri wa wizara muhimu kama Biashara na Fedha.

Mheshimiwa Spika, Mamlaka hii hutekeleza kazi zake kwa kuunganisha shughuli zote zinazohusiana na uwekezaji, biashara, na maendeleo ya kiuchumi. Hutoa huduma za "one-stop-center" kwa wawekezaji, ikiwa ni pamoja na usajili wa biashara, utoaji wa vibali, na uratibu wa miradi ya uwekezaji.

Vile vile, Wawekezaji wenye miradi mikubwa (zaidi ya USD 50 milioni) wanaweza kufurahia msamaha wa kodi kwa muda wa miaka 7. Na msamaha wa Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) kwa kipindi cha miaka 5 kwa uingizaji wa mitambo, vifaa vya uzalishaji, na malighafi ya viwanda una msamaha wa VAT, ili kupunguza gharama za uwekezaji.

2.4.2 Nchi ya Kenya

Mheshimiwa Spika, Kenya ilianzisha mamlaka ya Kenya Investment Authority (KenInvest) mwaka 2004 kupitia Sheria ya Uwekezaji ya Kenya, kwa lengo la kuvutia na kuwezesha uwekezaji wa ndani na wa kigeni, na kurahisisha taratibu za uwekezaji. Mamlaka hii huongozwa na Bodi chini ya Mwenyekiti wa Bodi ambaye huteuliwa na Rais, pia shughuli za kiutendaji za kila siku husimamiwa na Mkurugenzi Mkuu ambaye huteuliwa na Waziri wa Biashara. Kwa ujumla, Bodi ya Wakurugenzi husimamia sera na maamuzi ya kimkakati na wajumbe wa bodi hii hujumuisha wajumbe kutoka sekta ya umma na binafsi. Mamlaka hii Kenya huratibu uwekezaji wa ndani na wa kigeni kwa kutoa mwongozo kwa wawekezaji, kusaidia upatikanaji wa vibali, na kuendeleza miradi ya maendeleo ya kiuchumi..

Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Uwekezaji ya Kenya (KenInvest) imeweka Kiwango cha uwekezaji kuanzia USD mill 10 hadi USD Mill 50 kulingana na aina ya uwekezaji. Vivutio vya kikodi vinavyotolewa kwa maeneo maalumu ya kiuwekezaji ni Msamaha kamili wa kodi ya mapato kwa miaka 10 ya kwanza, na Miaka 25 inayofuata Kodi ya mapato hupunguzwa hadi kiwango cha asilimia 25. Aidha inatoa Msamaha wa kodi ya zuio (withholding tax) kwenye gawio, riba, na ada ya huduma kwa miaka 10 ya kwanza.

Kwa miradi ya kimakati wawekezaji hupata msamaha wa kodi ya mapato kwa kipindi kinachoanzia miaka 5 hadi 10, kulingana na athari za mradi kwa uchumi, ajira, na miundombinu.

2.4.3 Nchi ya Ghana

Mheshimiwa Spika, Ghana ilianzisha mamlaka ya Ghana Investment Promotion Centre (GIPC) mwaka 1994 chini ya Sheria ya Uwekezaji ya Ghana ili kusimamia, kuvutia na kuwezesha uwekezaji wa ndani na wa kigeni nchini humo. Mamlaka hiyo huongozwa na Bodi ya Wakurugenzi ikiwa na wawakilishi kutoka sekta za umma na binafsi, na mwenyekiti huteuliwa na Rais. Vilevile, shughuli za kiutendaji husimamiwa na Mkurugenzi Mtendaji ambaye pia huteuliwa na Rais wa nchi hiyo, kwa kushauriana na Waziri wa Biashara na Viwanda. Mamlaka hii huwa na majukumu ya kusimamia uwekezaji katika nchi hiyo kwa kuvutia na kuwezesha uwekezaji wa ndani na wa kigeni, kutoa usaidizi wa kitaalamu kwa wawekezaji, ikiwemo maelezo kuhusu sera za uwekezaji na mwongozo wa kupata vibali.

Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Kukuza Uwekezaji ya Ghana (Ghana Investment Promotion Centre - GIPC) inahitaji Kiwango cha chini cha uwekezaji kwa miradi ya kimkakati kawaida ni **USD 50 milioni** au zaidi, kulingana na athari za mradi kwa uchumi wa Ghana, kwa miradi ya kawaida Kiwango cha chini ni **USD 500,000**. Mamlaka hutoa vivutio vya msamaha wa kikodi kwa kutegemea sekta, eneo la uwekezaji, na aina ya mradi. Hapa kuna muhtasari wa msamaha wa kikodi unaotolewa. Mfano maeneo ya miji msamaha wa kodi unaweza kuwepo au kutokuwepo kabisa, kwa maeneo nje ya miji Kodi ya mapato hupunguzwa au kusamehewa kabisa kwa kipindi cha kati ya 5 hadi 10 miaka, kulingana na eneo la uwekezaji. Wawekezaji wanaruhusiwa kuagiza mitambo, vifaa vya uzalishaji, na malighafi kwa ajili ya miradi yao bila kulipa ushuru wa

forodha. Kwa maeneo maalumu ya kiuchumi Msamaha wa kodi ya mapato kwa miaka 10 ya kwanza. Baada ya miaka 10, kodi ya mapato inapunguzwa hadi kiwango cha **15%** badala ya 25%.

2.4.4 Nchi ya Singapore

Mheshimiwa Spika, Singapore ilianzisha shirika la Economic Development Board (EDB – Singapore) mwaka 1961 kupitia Sheria ya EDB, kwa lengo la kukuza uchumi wa Singapore kupitia uwekezaji wa kimkakati. Shirika hili huongozwa na Bodi ya Wakurugenzi ambayo hujumuisha wataalamu kutoka sekta za biashara, viwanda, na teknolojia chini ya Mwenyekiti wa Bodi ambaye huteuliwa na Waziri wa Biashara na Viwanda wa nchi hiyo. Vilevile, utekelezaji wa mikakati ya uwekezaji huongozwa na Afisa Mtendaji Mkuu ambaye huteuliwa na Bodi.

Mheshimiwa Spika, shirika hili la serikali hushirikiana na wawekezaji binafsi kukuza uchumi wa Singapore kwa kuhamasisha uwekezaji wa kimkakati katika sekta mbalimbali kama teknolojia, fedha, na utengenezaji. Vilevile, EDB – Singapore hushirikiana na sekta binafsi katika utafiti na maendeleo.

2.5 Umuhimu wa Sheria Inayopendekezwa

Mheshimiwa Spika, Sheria inayopendekezwa ni muhimu kwa maendeleo ya mwananchi mmoja mmoja na Taifa kwa ujumla. Kutungwa kwa Sheria hii kutawezesha: -

- (i) Kuweka masharti ya uendelezaji wa uwekezaji Tanzania;
- (ii) Kuweka masharti ya mazingira bora kwa wawekezaji;
- (iii) Kuweka mfumo wa kitaasisi kwa ajili ya uratibu, ulinzi, uvutiaji, uhamasishaji na uwezeshaji wa uwekezaji nchini; na

- (iv) Kuweka utaratibu wa uanzishaji uendelezaji na usimamizi wa maeneo maalumu ya kiuchumi.

2.6 Uchambuzi Kuhusu Ibara za Muswada

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi huu unahusu maeneo ambayo Kamati imeona haja ya kufanya marekebisho kwa ajili ya kuboresha Muswada. Wakati wa kufanya uchambuzi, Kamati ilibaini mambo mbalimbali. Baadhi ya mambo hayo ni kama ifuatavyo: -

2.6.1 Sehemu ya Kwanza ya Muswada

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii ina jumla ya Ibara tatu (3), ambayo inapendekeza jina la Sheria inayokusudiwa kutungwa, aina za wawekezaji na shughuli ambazo Sheria hii inazishughulikia pamoja na mipaka (wigo) yake na fasili za misamiati mbalimbali iliyotumika katika Sheria.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitoa maoni ya kufanya marekebisho katika Ibara ya 1 kwa kurekebisha Jina refu la Muswada, Kamati milipendekeza jina refu la Muswada lisomeke “Sheria ya kuweka masharti ya uendelezaji wa uwekezaji na mazingira bora kwa wawekezaji Tanzania, uendelezaji na usimamizi wa maeneo maalumu ya kiuchumi, kufuta Sheria ya Uwekezaji Tanzania, 2022, Sheria ya Maeneo Maalumu ya Uzalishaji kwa Mauzo ya Nje, 2002, Sheria ya Maeneo Maalumu ya Uwekezaji, 2006 na masuala yanayohusiana na hayo”.

Mapendekezo hayo yamekubaliwa na Serikali, Serikali inakubaliana na mapendekezo ya kufanya maboresho ya kiuandishi kwenye jina refu la Muswada. Hata hivyo, Serikali ilipendekeza maudhui kuhusu “mfumo wa kitaasisi kwa ajili ya uratibu, ulinzi, uvutiaji,

uhamasishaji na uwezeshaji wa uwekezaji nchini” yaendeleo kubaki ili kulifanya jina refu liendeleo kuakisi mfumo wa kitaasisi unaonzishwa. Kamati inaipongeza Serikali kwa kuzingatia ushauri wake na kufanya marekebisho kama inavyoonekana kwenye Jedwali la marekebisho la Serikali.

2.6.2 Sehemu ya Pili ya Muswada

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii ina jumla ya Ibara nane (8) ambayo inaanzia Ibara ya 4 hadi ya 11, ambayo inahusu “Uwekezaji na Maeneo Maalumu ya Kiuchumi Tanzania” ambayo kwa ujumla inafafanua juu ya uanzishaji Mamlaka, malengo na majukumu ya Mamlaka, uanzishaji wa Kamati ya Taifa ya Maendeleo ya Uwekezaji, uundwaji wa bodi ya Mamlaka na majukumu ya bodi hiyo, uteuzi wa Mkurugenzi Mkuu wa Mamlaka na upatikanaji na usimamizi wa watumishi wa Mamlaka.

Mheshimiwa Spika, katika sehemu hii Kamati ilitoa maoni katika **Ibara ya 4** kwa kupendekeza Serikali kufanya marekebisho kwa kuweka sharti la namna gani Mwanasheria Mkuu wa Serikali ambaye ndio mwenye haki ya kusimamia mashauri yote ya serikali ataingia kusimamia mashauri ya Mamlaka wakati wowote. Lengo la marekebisho haya ni kuweza kuendana na matakwa ya Kifungu 6A cha Sheria ya Mwenendo wa Mashauri ya Serikali.

kwamba kati ya wajumbe wanne (4) watakaoteuliwa na Waziri wajumbe wasiopungua wawili watoke katika Sekta binafsi. Lengo la maboresho haya ni kupata mchanganyiko mzuri katika bodi ya mamlaka ambao utaboresha utendaji kwa kuleta uzoefu kutoka

katika sekta binafsi. Serikali imekubaliana na mapendekezo ya Kamati kama inavyoonekana katika jedwali la marekebisho.

Hata hivyo baada ya majadiliano Serikali ilipendekeza kifungu hiki kibaki kama kilivyo kwenye muswada kwa kuwa Masharti ya Kifungu 6A cha Sheria ya Mwenendo wa Mashauri ya Serikali ambacho kimetoa fursa kwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali kuingilia shauri lolote lililofunguliwa dhidi ya Serikali yanajitosheleza. Kamati ilikubaliana na ufafanuzi wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya marekebisho katika Ibara ya 7(3) kwa kuongeza aya mpya (e) kuhusu jukumu la kuidhinisha uanzishwaji na usimamizi wa maeneo maalumu ya kiuchumi ya kimkakati. Baada ya majadiliano Serikali ilikubaliana na mapendekezo ya Kamati, hata hivyo Serikali ilipendekeza ibara hii iifanyiwe maboresho kuipa Kamati jukumu la kuidhinisha uanzishaji na usimamizi wa maeneo ya uwekezaji wa kimkakati. Muafaka ulifikiwa na marekebisho ni kama yanavyoonekana katika Jedwali la Serikali.

2.6.3 **Sehemu ya Tatu ya Muswada**

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii ina jumla ya Ibara 13 na inaanzia Ibara ya 12 hadi ya 24, ambayo kiujumla inafafanua kuhusu “Uwezesaji wa Uwekezaji”. Sehemu hii inahusisha kuanzisha Kituo cha Huduma Mahala Pamoja ambapo taasisi zote za Serikali zitashirikiana kikamilifu na Mamlaka katika utekelezaji wa majukumu ya kituo hiki, huduma zinazotolewa nje ya Kituo cha Huduma Mahala pamoja, mfumo unganishi wa kielektroniki kwa ajili ya uwezesaji wa uwekezaji, sharti la usajili kwa wawekezaji wote wanaokusudia kufanya uwekezaji wowote Tanzania.

Sehemu hii imefafanua pia kuhusu utaratibu utakaofuatwa endapo mwekezaji atataka kubadili au kuacha Uwekezaji, vivutio vya uwekezaji ambavyo wawekezaji wanaweza kupata nchini Tanzania, inafafanua mwekezaji wa kimkakati na fursa maalumu za mwekezaji wa ndani, kuanzishwa kwa benki ya ardhi na wajibu wa Mamlaka kusimamia ardhi ya uwekezaji. Kamati ilifanya uchambuzi katika ibara hizi na kuja na mapendekezo yafuatayo:-

Mheshimiwa Spika, Kamati inapendekeza katika **Ibara ya 12** (Kituo cha Huduma Mahala Pamoja) iboreshwe kwa kubainishe muda wa kufanyia kazi maombi ya mwekezaji ambapo inapendekezwa kuwa muda wa kufanyia kazi maombi hayo uwe ni siku saba (7). Lengo la mapendekezo haya ni kuwekwa takwa la muda wa kufanyia kazi maombi ya mwekezaji.

Baada ya majadiliano ya kina kuhusu Ibara hii Serikali ilipendekeza kuwa masharti ya ibara hii yabaki kama yalivyo kwa kuwa afisa anayehudumia wawekezaji katika Kituo cha Huduma Mahala Pamoja anasimamiwa na sheria na taratibu zinazosimamia majukumu yake. Hata hivyo, Mamlaka kwa kushirikiana na taasisi nyingine za Serikali zinazohudumia wawekezaji kwenye Kituo cha Huduma Mahala pamoja itaandaa miongozo ili kuhakikisha huduma zinatolewa kwa ufanisi na kwa wakati. Kamati ilikubaliana na ufafanuzi wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 18 inayohusu kubadili au kuacha uwekezaji, Kamati inashauri kifungu hiki kikaboreshwe kwa kuweka kosa na adhabu kwa kiwango cha chini na juu kwa mwekezaji ambaye atakiuka kuitaarifu Mamlaka kuwa amebadili au kuacha uwekezaji. Baada ya majadiliano, Serikali ilikubaliana na maoni ya

Kamati na marekebisho yamefanyika kama inavyoonekana katika jedwali la Marekebisho.

Ibara ya 23 inahusu Benki ya Ardhi, Kamati ilitaka ufafanuzi juu ya kuhusu utekelezaji wa kifungu hiki. Je kuna fidia itakayolipwa kwa maeneo ya watu binafsi yatakayo ingizwa katika benki ya ardhi?. Serikali ilifafanua kwamba Ardhi inayomilikiwa na mtu binafsi itakayowekwa katika benki ya ardhi inaendelea kubaki kuwa mali ya mtu husika hadi hapo atakapopatikana mwekezaji ambaye ndiye atawajibika kulipa fidia kwa mmiliki. Kamati ilikubaliaana na ufafanuzi wa Serikali kwa kutoa angalizo kwamba Mamlaka isimamie mchakato mzima mpaka kukamilika kwa ulipaji wa fidia.

2.6.4 Sehemu ya Nne ya Muswada

Mheshimiwa Spika, sehemu hii inaanzia Sehemu hii ina ibara 6 kuanzia Ibara ya 25 hadi ibara ya 30 na inaweka masharti kuhusu “Maeneo Maalumu ya Kiuchumi”. Sehemu hii inaanzisha maeneo maalumu ya kiuchumi katika sehemu mbalimbali kwa ajili ya kuvutia uwekezaji ili kuongeza tija katika uwekezaji, ushindani, ukuaji wa uchumi, uhamasishaji wa mauzo ya nje na uzalishaji wa ajira kwa Watanzania.

Vile vile, sehemu hii inaweka utaratibu wa kutambua ardhi inayofaa kwa madhumuni ya kuanzisha maeneo maalumu ya kiuchumi, masharti ya masuala ya forodha katika eneo maalumu la kiuchumi, utaratibu wa uingizaji na utoaji wa huduma na bidhaa katika maeneo maalumu ya kiuchumi, katazo kwa mwekezaji kutoruhusiwa kufanya uwekezaji au biashara katika eneo maalumu la kiuchumi isipokuwa kwa leseni iliyotolewa na Mamlaka na wajibu

wa kuomba kibali kwa Mamlaka kwa mtu anayekusudia kutoa huduma ndani ya eneo maalumu la kiuchumi.

Mheshimiwa Spika, Katika Uchambuzi wa Ibara hizi, Kamati iliomba kupata ufafanuzi wa **Ibara ya 27** inayohusu Masuala ya forodha katika eneo maalumu la kiuchumi, ni ipi mipaka ya utendaji kazi kati ya mamlaka ya forodha na Mamlaka ya Uwekezaji na Maeneo Maalumu ya Kiuchumi ili ifahamike mipaka ya utendaji kazi kati ya mamlaka hizi mbili.

Serikali ilitoa ufafanuzi kuwa, baada ya eneo kutangazwa kuwa eneo maalumu la kiuchumi liko chini ya Mamlaka, hata hivyo kwa madhumuni ya forodha, kuhusu masuala ya usimamizi wa kodi, eneo hilo litadhibitiwa na mamlaka ya forodha. Kamishna Mkuu wa TRA ataweka utaratibu wa usimamizi wa kodi katika eneo husika kama ilivyo sasa. Baada ya majadiliano, Kamati ilikubaliana na ufafanuzi wa Serikali

Ibara ya 30 inafafanua wajibu wa watoa huduma katika eneo maalumu la kiuchumi, Kamati inapendekeza kuwa kanuni zitakazotungwa kuhusu utaratibu wa kuomba kibali cha kutoa huduma ndani ya eneo maalumu la kiuchumi zibainishe makosa na adhabu kwa viwango vya chini na juu. Lengo la kutoa pendekezo hili ni kuongeza utii wa sheria kwa watakaokiuka masharti ya kuwa na leseni ya kutoa huduma katika eneo maalumu la kiuchumi. Baada ya majadiliano Serikali ilikubaliana na mapendekezo ya Kamati kama inavyoonekana kwenye Jedwali la Serikali.

2.6.5 Sehemu ya Tano ya Muswada

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii inahusu Haki na Wajibu wa Serikali kwa Mwekezaji na ina jumla ya ibara 7 kuanzia ibara ya 31 hadi Ibara ya 37. Kujumla sehemu hii inafafanua juu ya haki kwa Serikali ya kusimamia shughuli zote za uwekezaji ili kuhakikisha zinaendana na misingi na malengo ya Sheria, wajibu wa mwekezaji, dhamana ya uhamishaji wa mitaji, faida na gawio, kinga dhidi ya utafishaji au utwaaji wa mali za mwekezaji, fursa sawa kwa mwekezaji wa kigeni, ukomo wa kuajiri wafanyakazi wa kigeni na upatikanaji wa mikopo kwa mwekezaji wa kigeni kutoka benki na taasisi za fedha za ndani. Kamati imeridhishwa na Ibara hizi kwani zinalenga kuleta uwazi na uwajibikaji kwa pande zote mbili yani Serikali na Mwekezaji kwa lengo la kuleta tija iliyokusudiwa.

2.6.6 Sehemu ya Sita

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii ina ibara 3 kuanzia ibara ya 38 hadi Ibara ya 40 na imelenga kufafanua namna ya kushughulikia Malalamiko na Utatuzi wa Migogoro, utaratibu wa kukata rufaa kwa mtu ambaye hajaridhika na uamuzi uliotolewa na Mamlaka na utatuzi wa migogoro pale ambapo mgogoro utatokea baina ya mwekezaji na Mamlaka au Serikali. Kamati imeridhishwa na Ibara hizi kwa angalizo kwamba, Serikali/Mamlaka isimamie kikamilifu masharti ya kifungu cha 120A na 120B cha Sheria ya Ardhi Sura ya 113 kinacho weka masharti kwamba fedha/mkopo utakaopatikana kwa dhamana ya ardhi ya uwekezaji iliyotolewa na mamlaka ziwekezwe Tanzania.

2.6.7 Sehemu ya Saba

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii ina jumla ya Ibara 4 kunzia Ibara ya 41 hadi ya 44 na inafafanua kuhusu “Masharti ya Fedha” ambapo inaelezea kuhusu vyanzo vya fedha vya mamlaka, masharti ya uandaaji wa bajeti ya mamlaka, masharti kwa Mamlaka kuandaa taarifa ya mwaka ndani ya miezi mitatu baada ya kuisha kwa mwaka wa fedha. Kamati imeridhishwa na ufafanuzi wa Ibara hizi kwani zinalenga kuleta uwazi na uwajibikaji kwa Mamlaka.

2.6.8 Sehemu ya Nane

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii ina jumla ya Ibara sita (6) kunzia Ibara ya 45 hadi ya 50 na inatoa ufafanuzi kuhusu “Masharti ya Jumla” ambapo inapendekeza makosa na adhabu kwa mtumishi wa Mamlaka au mtu mwingine ambaye wakati wa kutekeleza Sheria hii atapata nyaraka au taarifa yoyote chini ya Sheria hii na kuwasilisha nyaraka au taarifa hiyo kwa mtu mwingine ambaye hajaidhinishwa kwa sheria yoyote au na Bodi.

Vile vile, inafafanua kuhusu kinga kwa Mjumbe wa Bodi, Mkurugenzi Mkuu au afisa wa Mamlaka kutofunguliwa shauri, madai au kuwajibishwa, matumizi ya sheria nyingine, mamlaka ya Waziri kutengeneza kanuni na kufuta Sheria ya Uwekezaji Tanzania ya mwaka 2022, Sheria ya Maeneo ya Uzalishaji kwa Mauzo ya Nje ya mwaka 2002 na Sheria ya Maeneo Maalumu ya Kiuchumi ya mwaka 2006 pamoja na kutambua masuala mbalimbali yaliyokuwa yanasimamiwa na Sheria zinazopendekezwa kufutwa.

Uchambuzi wa Kamati kwa Ibara hizi, Kamati ilitoa mapendekezo ya kufanya maboresho katika ibara ya 45 kuwa uwekwe ukomo wa

chini wa adhabu. Ambapo kwa mujibu wa muswada uliowasilishwa umewekwa ukomo wa juu pekee ambao ni kiasi kisichozidi shilingi Milioni tano au kifungo kisichozidi mwaka mmoja na au vyote, Serikali iliridhia pendekezo la Kamati na kuahidi kuliweka katika Jedwali la Marekebisho ya Serikali ambapo ilipendekezwa kuweka ukomo wa chini wa adhabu ya faini isiyopungua shilingi milioni moja.

2.6.9 Sehemu ya Tisa

Mheshimiwa Spika, sehemu hii inahusu Marekebisho ya Sheria Mbalimbali, ambayo ina jumla ya Ibara 18 kuanzia Ibara ya 51 hadi 68. Kamati iliridhishwa na ufafanuzi wa Ibara hizi kwasababu unalenga kuondoa ukinzani wa Sheria nyingine za nchi katika kutekeleza matakwa ya Sheria inayokusudiwa kutungwa.

SEHEMU YA TATU

3.0 Maoni na Mapendekezo ya Kamati

Mheshimiwa Spika, kutokana na uchambuzi wa madhumuni, maudhui na masharti mbalimbali katika Muswada huu, Kamati ina maoni ya jumla na mapendekezo mahsusi ambayo yakizingatiwa yatarahisisha mchakato wa utekelezaji wa Sheria hii kama ifuatavyo:

3.1 Maoni ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kufanya maamuzi ya kuunganisha baadhi ya taasisi zake ambazo majukumu yake kwa namna moja ama nyingine yanafanana. Uamuzi huu utakwenda kuongeza ufanisi na kuipunguzia mzigo wa Ruzuku. Serikali ilitangaza kuunganisha jumla ya taasisi na mashirika 19, ni rai ya Kamati kuwa Serikali iendelee na mchakato wa kuunganisha mashirika hayo kwa lengo la kuongeza ufanisi na tija na kupunguza mzigo kwa Serikali.

3.2 Maoni na Mapendekezo Mahsusi

Mheshimiwa Spika, pamoja na uchambuzi na marekebisho ya Ibara mbalimbali za Muswada huu, Kamati inaisisitiza Serikali katika mambo muhimu yafuatayo;

3.2.1 Kuweka Vivutio vya kiushindani

Mheshimiwa Spika, Sheria inaeleza kuandaliwa kwa orodha ya vivutio vinavyotolewa kwa wakekezaji na kuvitangaza, Kamati inashauri kuwa, Serikali ihakikishe ninazingatia kuwa vivutio vinavyotolewa vinakidhi hali ya ushindani ili sheria inayotungwa iweze kuwa yenye ufanisi na tija hususani katika kuvutia mtaji kutoka nje ya nchi (FDI).

3.2.2 Uwezeshaji kwa Wazawa

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 22 ya sheria inayopendekezwa kutungwa inaeleza kuwa Waziri kwa kushauria na waziri mwenye dhamana ya fedha anaweza kubainisha maeneo mahususi ambayo wawekezaji wa ndani wanaweza kupewa vivuti kwa kuzingatia sheria husika, Kamati inashauri kwamba, serikali iandae namna bora itakayowawezesha wawekezaji wazawa kushiriki kikamilifu katika uwekezaji ili kukuza mitaji yao na uchumi wa nchi.

3.2.3 Benki ya Ardhi

Mheshimiwa Spika, sheria imeainisha kuwa Benki ya Ardhi itakayokuwa chini ya Mamlaka itahusisha ardhi za watu binafsi na kuwa ardhi ya mtu binafsi itakayoingizwa katika benki ya ardhi inaendelea kubaki kuwa mali ya mtu husika hadi hapo atakapopatikana mwekezaji ambaye ndiye atawajibika kulipa fidia kwa mmiliki. Kamati inashauri Mamlaka isimamie mchakato mzima wa utoaji wa ardhi ya mtu binafsi Kwenda kwa mwekezaji na utaratibu mzima wa ulipaji fidia ikiwa ni pamoja na kufanya uthaminishaji wa ardhi hiyo ili mmiliki aweze kupata fidia stahiki.

3.2.4 Watoa huduma katika eneo maalumu la kiuchumi

Mheshimiwa Spika, Sheria inatoa wajibu kwa watoa huduma katika eneo maalumu la kiuchumu kuomba kibali kwa Mamlaka, Kamati inashauri kuwa Serikali izingatie kuwa kanuni zitakazotungwa kuhusu utaratibu wa kuomba kibali cha kutoa huduma ndani ya eneo maalumu la kiuchumi zibainishe makosa na adhabu kwa viwango vya chini na juu ili Kuongeza utii wa sheria kwa watakokiuka masharti ya kuwa na leseni ya kutoa huduma katika eneo maalumu la kiuchumi.

4.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, kwa mara nyingine napenda kutoa shukrani zangu kwako kwa fursa uliyonipa ya kuwasilisha maoni haya ya Kamati lakini pia kwa kuendelea kuliongoza vyema Bunge letu Tukufu.

Mheshimiwa Spika, nawashukuru Mheshimiwa Prof. Alexander Kitila Mkumbo (Mb) – Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais, Mipango na Uwekezaji pamoja na watendaji wote wa Wizara ya Mipango na Uwekezaji kwa ushirikiano walioipatia Kamati wakati wote wa uchambuzi wa muswada huu.

Mheshimiwa Spika, kipekee nawashukuru sana Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma pamoja na Mheshimiwa Mary Francis Masanja (Mb), Makamu Mwenyekiti wa Kamati kwa ushirikiano mzuri ambao wananipa. Naomba kuwatambua majina yao kama ifuatavyo: -

1. Mhe. Augustine Vumma Hole, Mb – Mwenyekiti
2. Mhe. Mary Francis Msanja, Mb – M/Mwenyekiti
3. Mhe. Abbas Gulam Tarimba, Mb
4. Mhe. Aeshi Alfani Hillary, Mb
5. Mhe. Aida Joseph Kenani, Mb
6. Mhe. Amina Daud Hassan, Mb
7. Mhe. Angelah Jasmin Kairuki, Mb
8. Mhe. Assa Nelson Mekanika, Mb
9. Mhe. Bonah Ladislaus Kamoli, Mb
10. Mhe. Catherine Valentine Magige, Mb
11. Mhe. Charles Muguta Kajege, Mb
12. Mhe. Dkt. John Danielson Pallangyo, Mb
13. Mhe. Dkt. Pius Stephen Chaya, Mb
14. Mhe. Francis Kumba Ndulane, Mb

15. Mhe. Fratey Gregory Massay Mb
16. Mhe. George Natany Malima, Mb
17. Mhe. Haji Amour Haji, Mb
18. Mhe. Maryam Azan Mwinyi, Mb
19. Mhe. Matha Nehemia Gwau, Mb
20. Mhe. Nicholas Ngassa, Mb
21. Mhe. Nora Waziri Mzeru, Mb
22. Mhe. Santiel Erick Kirumba, Mb
23. Mhe. Zueni Athumani Bushiri, Mb

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Watumishi wote wa Ofisi ya Bunge chini ya Uongozi wa Katibu wetu wa Bunge Ndg. Baraka Idelphonce Leonard kwa kuiwezesha Kamati kutekeleza jukumu la kuchambua muswada huu kwa ukamilifu mpaka leo hii ninaposoma taarifa hii.

4.1 Msimamo wa Kamati Kuhusu Hoja

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma, inalishauri Bunge lako Tukufu kuujadili, kuukubali na kuupitisha **Muswada wa Sheria ya Uwekezaji na Maeneo Maalumu ya Kiuchumi wa Mwaka 2024** pamoja marekebisho yake, kama ulivyowasilishwa na Mtoa Hoja.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, naomba kuwasilisha na ninaunga mkono hoja.

Augustine Holle Vuma, (Mb)

**MWENYEKITI
KAMATI YA UWEKEZAJI WA MITAJI YA UMMA**

13 FEBRUARI, 2024